

การปฏิบัติดนตรีไทย

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. อ่าน เขียน โน้ตดนตรีไทยและสากลในอัตราจังหวะต่างๆ ได้
๒. ร้องเพลง หรือเล่นดนตรีเดี่ยวและรวมวงโดยเน้นเทคนิคการแสดงออกและคุณภาพของการแสดงได้

มาตราเสียงของดนตรีไทย

- ระดับเสียงหลักของดนตรีไทยมีทั้งหมด ๗ เสียง

↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓
โด เร มี ฟา ซอล ลา ที

ระดับเสียง
ดนตรีสากล

ระดับเสียง
ดนตรีไทย

ทำนอง

- เสียงระดับต่างๆ มีทั้งสูง ต่ำ สั้น ยาว ที่ผู้ประพันธ์ได้นำมาเรียบเรียงให้สอดคล้องประสานกันอย่างกลมกลืน ไพเราะ

ทำนองบรรเลง (ทางเครื่อง)

ทำนองที่ประพันธ์ขึ้นสำหรับให้เครื่องดนตรีต่างๆ บรรเลง โดยผู้ประพันธ์จะประพันธ์ทำนองหลัก (ทางซ้อง) ขึ้นก่อนจากนั้นผู้บรรเลงเครื่องดนตรีอื่นๆ จะแปรทำนองหลักให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีแต่ละชนิด

ทำนองร้อง (ทางร้อง)

ทำนองที่ประพันธ์ขึ้นสำหรับให้ผู้ขับร้องร้อง ให้ดนตรีรับ ประกอบด้วยทำนองที่ผู้ประพันธ์ประพันธ์ขึ้น ปกติทำนองร้องและทำนองบรรเลง จะมีความยาวเท่ากัน

จังหวะของคนตรีไทย

(แบ่งเป็น ๓ ประเภท)

จังหวะสามัญ

จังหวะที่ใช้ยึดเป็นหลักในการขับร้อง หรือบรรเลงซึ่งกำหนดเป็นอัตราความช้า หรือเร็วของจังหวะ

จังหวะฉิ่ง

จังหวะความสั้น-ยาว, เร็ว-ช้า, ที่กำหนดโดยฉิ่ง แบ่งเป็น ๓ อัตราจังหวะ ได้แก่ สามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว

จังหวะหน้าทับ

จังหวะความสั้น-ยาว, เร็ว-ช้า ที่กำหนดโดยเครื่องดนตรีที่ซิงด้วยหนัง เช่น โทน รำมะนา กลองแขก ตะโพน กลองทัด

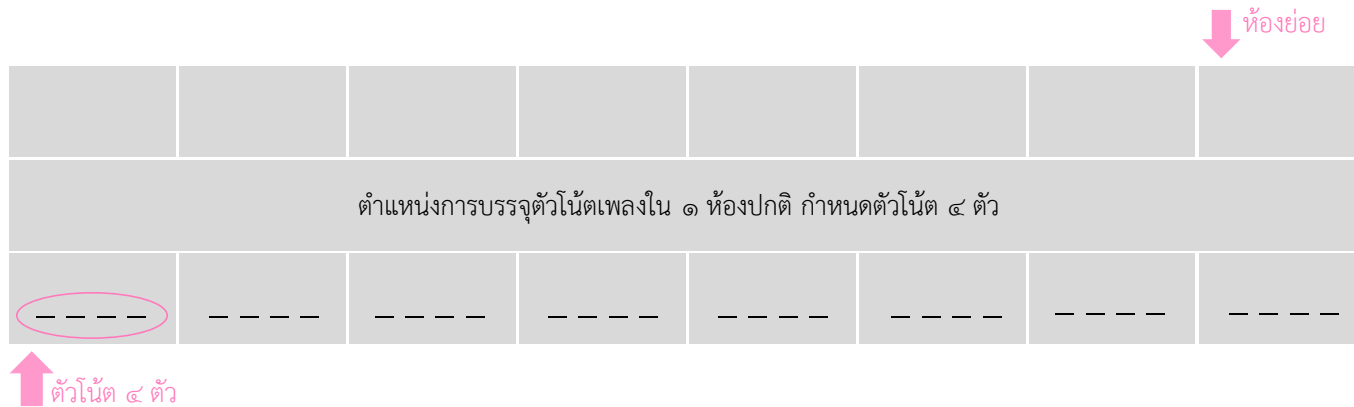
สามชั้น	----	----	----	----	----	----	----	----
		ฉิ่ง		ฉับ		ฉิ่ง		ฉับ
สองชั้น	----	----	----	----	----	----	----	----
	ฉิ่ง	ฉับ	ฉิ่ง	ฉับ	ฉิ่ง	ฉับ	ฉิ่ง	ฉับ
ชั้นเดียว	----	----	----	----	----	----	----	----
	ฉิ่ง ฉับ	ฉิ่ง ฉับ	ฉิ่ง ฉับ	ฉิ่ง ฉับ	ฉิ่ง ฉับ	ฉิ่ง ฉับ	ฉิ่ง ฉับ	ฉิ่ง ฉับ

← จังหวะฉิ่ง

โน้ตเพลงไทย

โน้ตเพลงไทย ๑ บรรทัด แบ่งเป็น ๘ ห้องย่อย แต่ละห้องประกอบด้วยโน้ต ๔ ตัว ถ้าเป็นโน้ตตัวยาวใช้สัญลักษณ์ “-” เขียนแทนความยาวของโน้ต ๑ ตัว ดังนั้นทุกห้องจึงต้องมีโน้ตหรือสัญลักษณ์ “-” รวมกันไม่เกิน ๔ ตัว โน้ตเพลงไทย ๑ บรรทัด มีความยาวเท่ากับ ๑ จังหวะของหน้าทับสองไม้ อัตราจังหวะสามชั้น หรือเท่ากับ ๑ จังหวะของหน้าทับปรบไก่อัตราจังหวะสองชั้น

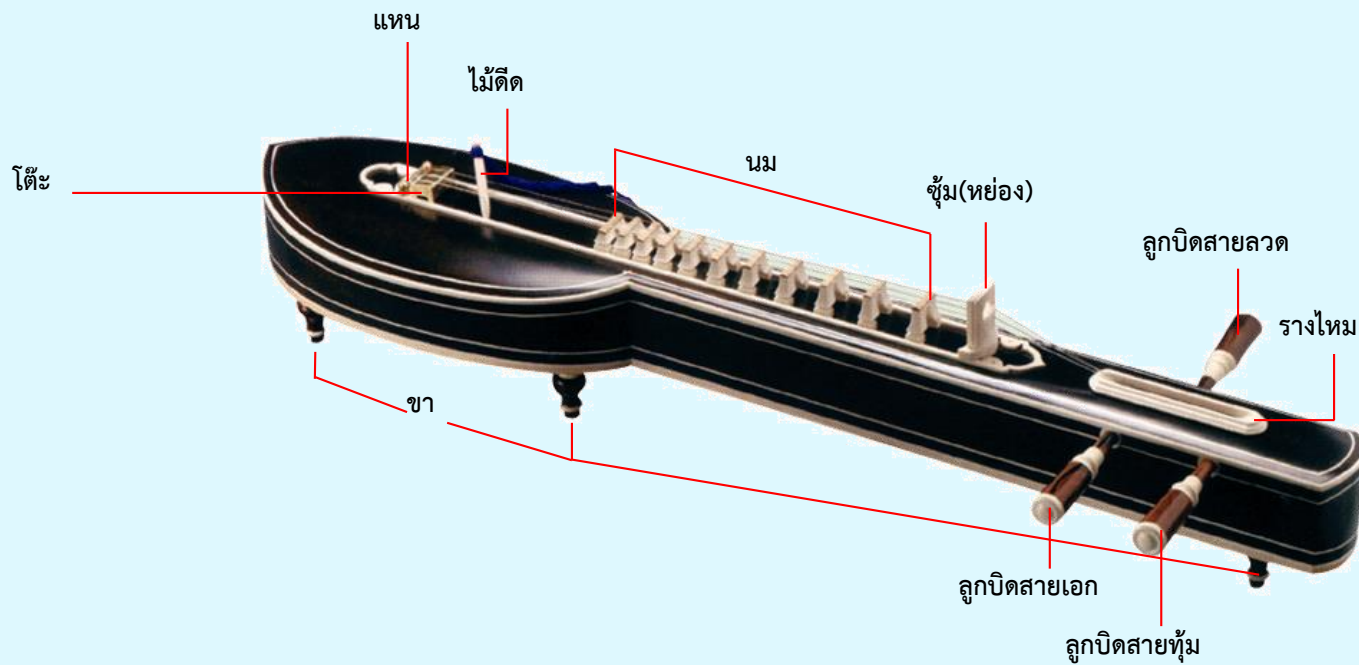
อัตราจังหวะสามชั้นมีความยาวมากที่สุด อัตราจังหวะสองชั้นมีความยาวที่สั้นกว่าอัตราจังหวะสามชั้น ๑ เท่า และอัตราจังหวะชั้นเดียวมีความยาวที่สั้นกว่าอัตราจังหวะสองชั้น ๑ เท่า

กล่าวคือ ถ้าทำนองเพลงนั้นในอัตราจังหวะสามชั้นบันทึกโน้ตและมีความยาว ๔ บรรทัด ถ้าเป็นอัตราจังหวะสองชั้นจะเหลือเพียง ๒ บรรทัด และอัตราจังหวะชั้นเดียวจะเหลือเพียง ๑ บรรทัด

การเลือกเครื่องดนตรีไทยและเทคนิคการบรรเลง

จะเข้

- เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด
- ส่วนประกอบของจะเข้ มีดังนี้

ส่วนประกอบของจะเข้

วิธีเทียบสาย

(การเทียบสายจะเข้า สามารถปฏิบัติได้ดังนี้)

- **สายเอก** สายเปล่าตรงกับเสียง “โด”

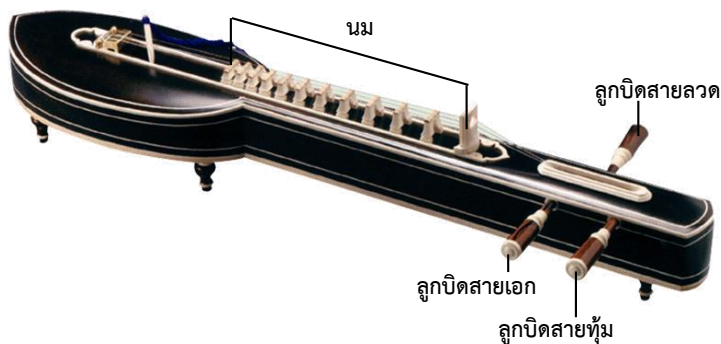
ใช้มือซ้ายจับลูกบิดสายเอก ค่อยๆ หมุนไปทางซ้ายทีละน้อย พร้อมกับใช้มือขวาดีดที่สาย จนได้ระดับเสียงตรงกับเสียงโดของขลุ่ยเพียงออ

- **สายทุ้ม** สายเปล่าตรงกับเสียง “ซอล”

เวลาเทียบสายทุ้ม ใช้เสียงโดเป็นหลัก โดยใช้นิ้วชี้กดทางซ้ายนมที่ ๓ สายทุ้มตรงกับเสียง โด ใช้มือขวาดีดสายเอกเปล่า พร้อมกับสายทุ้มถ้าเสียงไม่ตรงกัน ให้หมุนลูกบิดทีละน้อย จนกว่าเสียงของทั้งสองสายตรงกัน

- **สายลวด** สายเปล่าตรงกับเสียงโด **เทียบได้ ๒ วิธี**

สามารถเทียบได้ ๒ วิธี คือ เทียบให้ได้เสียงโดเหมือนกับสายเอกแต่ระดับเสียงจะต่ำกว่าสายเอกเป็นคู่แปด หรือเทียบโดยใช้นิ้วชี้กดทางซ้ายนมที่ ๔ สายลวดเสียงซอล ใช้มือขวาดีดสายทุ้มเปล่า (เสียงซอล) กับสายลวดพร้อมกัน ค่อยๆ หมุนลูกบิดจนกว่าเสียงทั้งสองสายจะตรงกัน

เมื่อเทียบครบทั้งสามสายแล้ว ให้ทดสอบเสียงสายทั้งสามพร้อมกันอีกครั้ง ถ้าเทียบเข้ากันเสียงของทั้งสามสายจะเป็นเสียงเดียวกัน คือ เสียงโด

วิธีฝึกปฏิบัติจะเข้

- ผู้ปฏิบัติต้องนั่งพับเพียบตัวตรง หันหน้าขนานกับตัวจะเข้ ใช้นิ้วหัวแม่มือซ้ายเกาะด้านข้างตัวจะเข้ ส่วนนิ้วชี้ นิ้วกลางและนิ้วนางวางกดลงบนสายตรงด้านหน้าของนมแต่ละนม ตามระดับเสียงที่ต้องการ นำเชือกที่ผูกไว้ที่ไม้ติดพื้นนิ้วชี้มือขวาให้แน่น
- การตีตจะเข้ที่ถูกต้อง เริ่มด้วยไม้ตีตออก (ตีตออกนอกลำตัว) เข้า (ตีตเข้าหาลำตัว) สลับกันเมื่อจบวรรคไม้ตีตต้องเข้าเสมอ

ระดับเสียง											
สาย	นม ๑	นม ๒	นม ๓	นม ๔	นม ๕	นม ๖	นม ๗	นม ๘	นม ๙	นม ๑๐	นม ๑๑
สายเอก (ด)	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ดํ	รํ	มํ	ฟํ	ชํ
สายทุ้ม (ซ)	ล	ท	ด	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ด	ร
สายลวด (ค)	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ดํ	รํ	มํ	ฟํ	ชํ

เสียง								
	ด ร ม ฟ	ช ล ท ดํ	รํ มํ ฟํ ชํ	ชํ ฟํ มํ ร	ดํ ท ล ช	ฟ ม ร ด	ม ร ช ม	ฟ ร ช ฟ
นิ้ว	- น ก ช	ช ช ช ช	ช ช ช ช	ช ก น น	น น น น	น น น -	ก น ช น	ก น ช ก

หมายเหตุ การกดนิ้วจะกดพร้อมกับมือขวาตีตไม้ตีตเข้า ออก สลับกัน เมื่อจบวรรค ไม้ตีตจะต้องเข้าหาตัวเสมอ

โน้ตจะเข้า

สายเอก

ใช้บันทึกเหมือนโน้ตทั่วไป หากเป็นโน้ตระดับเสียงสูงใช้จุดบนอักษรย่อที่ใช้แทนเสียง

สายทุ้ม

ใช้ตัวเอนและหนา และขีดเส้นใต้

สายลวด

ใช้จุดใต้ตัวโน้ต ถ้าเป็นโน้ตระดับเสียงสูง จะเพิ่ม ^o บนตัวโน้ตอักษรย่อที่ใช้แทนเสียงด้วย

ตัวอย่าง

ระดับเสียง

นม	เปล่า	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑
สายเอก	ค	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ดํ	ริํ	มิํ	ฟิํ	ชิํ
สายทุ้ม	<u>ซ</u>	<u>ล</u>	<u>ท</u>	<u>ด</u>	<u>ว</u>	<u>ม</u>	<u>ฟ</u>	<u>ช</u>	<u>ล</u>	<u>ท</u>	<u>ด</u>	<u>ว</u>
สายลวด	ค	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ดํ	ริํ	มิํ	ฟิํ	ชิํ

การบรรเลงเดี่ยว (มี ๓ นัย)

• นัยที่ ๑

การบรรเลงเพลงไทยทั่วไปโดยผู้บรรเลงคนเดียว ทำนองเพลงปกติ

• นัยที่ ๒

การบรรเลงเครื่องดนตรี อาจมีการขับร้อง มีเครื่องดนตรีกำกับจังหวะประกอบหรือไม่ก็ได้ การบรรเลงรูปแบบนี้สามารถใช้กับเครื่องดนตรีดำเนินทำนองได้ทุกชนิด เช่น เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่า

• นัยที่ ๓

การบรรเลงเครื่องดนตรีกำกับจังหวะ การบรรเลงเดี่ยวเครื่องดนตรีประเภทนี้ผู้ฟังจะได้รับบรรณรสที่แตกต่างไปจากการบรรเลงเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีดำเนินทำนองส่วนใหญ่มีจังหวะที่รุกเร้า สนุกสนาน เช่น การบรรเลงกลองสะบัดชัย

หลักการบรรเลงเดี่ยว

- ต้องขยันหมั่นฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความชำนาญ แม่นยำ
- ตรวจสอบและเตรียมเครื่องดนตรีจะใช้บรรเลงให้พร้อม
- ต้องมีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออก ไม่ควรวิตกกังวล เพราะอาจทำให้บรรเลงได้ไม่ดี
- ถ้ามีการขับร้อง หรือเครื่องกำกับจังหวะประกอบ ต้องระมัดระวังการรับ ส่งให้ทำนองถูกต้องและตรงตามจังหวะ
- ถ้าเป็นการบรรเลงเดี่ยวประกอบการแสดง ผู้บรรเลงจำเป็นต้องศึกษา หรือสังเกตลีลาท่าทางของผู้แสดงเพื่อให้สามารถบรรเลงได้ตรงกับท่ารำ
- ทำใจให้เป็นสมาธิ อย่าปล่อยใจไปจากทำนองเพลง อาจทำให้บรรเลงผิดพลาดได้

ประเภทของการขับร้องเพลงไทย

การขับร้องเดี่ยว

การขับร้องโดยบุคคลเพียงคนเดียว อาจมีเครื่องดนตรีหรือไม่มีก็ได้

การขับร้องหมู่

การขับร้องโดยบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป อาจมีเครื่องดนตรีหรือไม่มีก็ได้

การขับร้องมีหลักในการฝึกปฏิบัติ ดังนี้

- ต้องขยับหมั้นฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความชำนาญ
- ต้องฝึกการออกเสียงอย่างสม่ำเสมอ
- ต้องมีความมั่นใจในตนเอง ไม่วิตกกังวล เพราะอาจทำให้ขับร้องได้ไม่ดี
- ถ้ามีการบรรเลง หรือมีเครื่องกำกับจังหวะประกอบ ต้องระมัดระวังการแบ่งท่อนวรรคตอนให้ถูกต้อง และตรงตามจังหวะ
- ถ้าเป็นการขับร้องเดี่ยวประกอบการแสดง ผู้ขับร้องจำเป็นต้องศึกษาลีลาท่าทางของผู้แสดงเพื่อให้สามารถขับร้องได้สอดคล้องกับท่ารำ
- ทำใจให้มีสมาธิ หากปล่อยใจไปจากทำนองเพลง อาจทำให้ร้องผิดพลาดได้

บทเพลงที่ใช้ในการขับร้อง แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ

เพลงที่ใช้ขับร้องประกอบการบรรเลง

หรือที่เรียกว่า “ร้องส่ง” การขับร้องส่งให้ดนตรีรับตามรูปแบบการบรรเลงของวงดนตรีไทยทั่วไป เพลงที่ใช้ขับร้องประกอบการบรรเลง ได้แก่

- เพลงเถา
- เพลงตับ
- เพลงเกร็ด

เพลงที่ใช้ขับร้องประกอบการแสดง

เพลงที่ใช้ขับร้องเพื่อบรรยาย หรือประกอบกิริยาของผู้แสดง โขน ละคร ระบำ ฯลฯ ส่วนใหญ่เป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น ชั้นเดียว และจังหวะพิเศษ

- เพลงบังใบสองชั้น
- เพลงนกจากสองชั้น
- เพลงชมตลาด
- เพลงเข้าปี
- เพลงฉิ่ง
- เพลงลงสรงโทน

ขั้นตอนการฝึกขับร้องเพลงไทย

- ฝึกออกเสียงหลักทำนองเปล่าที่ใช้ในการขับร้องเพลงไทยทั้ง ๗ เสียง ได้แก่ เออ เอย อือ เอ้ย เเฮอ ฮือ และหือ ให้ชัดเจน และถูกต้อง
- ฝึกหายใจ โดยการนั่งให้ลำตัวตรง หายใจเข้าช้าๆ ให้เต็มปอด จากนั้นค่อยๆ ระบายลมหายใจออกช้าๆ พร้อมกับเปล่งเสียงให้ดังและยาวต่อเนื่อง ไม่ขาดหาย
- ฝึกเอื้อนทำนองเปล่าจากง่ายไปหายาก
- ฝึกขับร้องเพลงอัตราจังหวะสองชั้นที่มีทำนองสั้นๆ ง่ายๆ ไม่ซ้ำซ้อน
- ฝึกขับร้องให้ระดับเสียงตรงกับระดับเสียงของเครื่องดนตรี เพื่อช่วยให้เสียงมีพลังและเกิดความคุ้นเคย
- ฝึกออกเสียง แบ่งคำ หรือวรรคตอนของบทร้องให้ถูกต้องตามอักขรวิธี
- ฝึกขับร้องเข้ากับเครื่องกำกับจังหวะ
- ฝึกสอดแทรกอารมณ์และความรู้สึกในการขับร้องให้ได้อารมณ์ตามบทเพลงทั้งบทชมธรรมชาติ เล่าเรื่อง และบทประกอบการแสดงต่างๆ